
קונטרס

אהבת ישראל

~

למרן רבינו ישראל מאיר הכהן מראדין
זצוק"ל

בו יבואר גודל העון של שנאת חנם

ובו חמשה פרקים

- פרק א' - בו יבואר גודל העון של שנאת חנם 3
- פרק ב' - בו יבואר עד כמה מגיע עון של שנאת חנם ועד כמה 5
- הקפידה בו התורה
- פרק ג' - בו יבואר הסיבות הגורמות לשנאת חנם 9
- פרק ד' - בו יבואר עד כמה צריך האדם להתבונן להסיר השנאה 11
- מלבו
- פרק ה' - בו יבואר אופני תיקון החטא של שנאת חנם 13

בס"ד

ע"י מכוון

נְהַר שְׁלֹמֹם

©

**כל הזכויות שמורות
למכון "נהר שלום"
ניסן התשע"ה**

קונטרס אהבת ישראל

פרק א

~ בו יבואר גודל העון של שנאת חנם ~

וכאשר נתבונן היטב ונעמיק לחקור תוצאות העון המר הזה, נראה שהאדם ממשיך כל ידי עון זה רוח טומאה על עצמו, דהנה ידוע דכל אבר ואבר שנעשה על ידו איזה מצוה שורה עליו רוח קדושה, וממילא על ידי קיום כל המצות נתדש כל גופו של אדם כדכתיב (במדבר ט"ז) למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלוהיכם, ולהפיך על ידי עשיית העבירות נמשך רוח הטומאה על אותו אבר, וכמו שאמרו חז"ל (כתובות דף ה') אל ישמיע אדם לאזנו דברים בטלים מפני שהם נכונים תחלה לאיברים, שכונתם, על ידי שמיעתו דברים האסורים ממשיך על אזניו רוח טומאה ועתידיהם להיות נכונים תכלה לאיברים, וכן כל אבר ואבר שנעשה על ידו איזה עבירה נמשך רוח טומאה על אותו האבר, ואין כאן מקום להאריך לבאר

כתבו הפוסקים על לאו דלא תשנא את אחיך בלבבך וז"ל (ס' מצות השם לאוין קמ"ב) מצות לא תעשה שלא לשנא בלב, אדם כשר מישראל שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך, ולא הזהירה תורה בלאו זה אלא על שנאה שבלב, אבל המכה את חבירו, ומחרפו אינו עובר בלאו זה וכו' וכשיחטא איש לאיש לא ישטמנו בלב וישתוק, אלא מצוה להודיעו ולומר לו [בלשון רכה] למה עשית לי כך וכך ומחה הדבר מלבו. וכו' ונוהג בל מקום ובכל זמן עכ"ל.

והנה בלל אחיך, הוא כל אדם מישראל, וכדאיתא באדר"נ (פרק ט"ו) אל תאמר לזה ישראל אני אוהב ולזה אני שונא, לאהוב את החכמים ולשנא את עמי הארץ, אלא אהוב כולם ושנא את המינים, וכן דוד הוא אומר (תהלים קל"ט) הלא משנאיך ד' אשנא וגו', ומין נקרא הכופר בתורת ד' ובהשגחתו.

שמצינו ענין זה על כל איברי האדם. והנה כל אלה באיברים שאין הנשמה תלויה בהם, אף שחסרונם גדול מאד לאדם זולתם, אך מה גדול החסרון בעת שנמשך רוח טומאה על אבר כזה שהנשמה תלויה בו, כגון הלב, שכל חיי האדם תלויים בלב, ואם יחסר ח"ו לאדם הלב, אז כמת נחשב הוא, ואם כן על ידי העון המר הזה של שנאת חנם שעיקרה תלוי בלב, הלא ממשיך על לבו רוח טומאה, ובאשר שהיא העיקרית בחיי האדם ממילא נמשכה על ידה רוח טומאה על כל איברי האדם. והנה חוץ מזה שהוא עונש רוחני על האדם, עוד מעותד לבוא ח"ו על ידי עון זה לעונשים גדולים

בעולם הזה, כדאיתא בשבת (ל"ב) בעון שנאת חנם, מריבה רבה בתוך ביתו של אדם, ואשתו מפלת נפלים ובניו ונותיו מתים כשהם קטנים, הרי רואים אנו כמה רעות גורם האדם לעצמו על ידי העון המר הזה, והנה אלו יפגע אדם אחד בבנו הקטן להכותו, הלא יתקוטט ויריב עמו וישנאהו שנאת מות, ואלו הוא עצמו שגורם להם סיבת מות אינו חושש לזה כלל ואינו מתבונן עד היכן עונו מגיע, אוי לו ואוי לנפשו איה שכלו ואיה דעתו שבעצמו גורם לכל זה. ועל כן מאד מאד צריך האדם להזהר מעון זה ובכל רוחו ונפשו יתרחק מעון זה ויהיה לו טוב בזה ובבא.

* * *

פרק ב

~ בו יבואר עד כמה מגיע עון של שנאת חנם ועד כמה

הקפידה בו התורה ~

נתרבה העון הזה בכל עבר ופינה, בין העיירות גדולות בין בעיירות קטנות, ואם לא נתבונן לתקן את אשר קלקלנו, אז נהיה ח"ו נמוקים בגולה. ועוד נהיה נתבעים על כבוד שמים שנתבזה על ידינו במשך גלותנו המר.

ונבאר כאן למה חמור עון זה משאר עונות:

א). בכל העבירות איננו מצוי אצל אדם שיעבור עליהם בכל רגע ורגע [אם לא באדם המופקר ר"ל] אבל בעון זה של שנאת חנם עובר האדם בכל רגע ורגע בזמן שנתעוררת השנאה בלבו, ולפעמים עומד השנאה אצלו חודש או שנה ויותר, ונתכפלו הלאוין עד אין שיעור, וכשם שמחלה הנמצאת בגוף האדם אם לא נשרשה, יש תקוה לרופא לרפאותה, מה שאין כן אם נשרשה המחלה בגופו זמן רב, אז קשה מאד מאד לרפאותה, כן הענין הזה בעניני

איתא בגמרא (יומא ט') מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו עבודה זרה גלוי עריות שפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ומצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיה בו ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות עבודה זרה גלוי עריות שפיכות דמים.

והנה אנו מתפללים בתפלותינו ובקשותינו ובפרט בתפלות המוספין לבנין בית המקדש, ומצפים אנו ע"ז בכל יום ויום, ואין אנו מתבוננים על עיקר העיכוב של בנין בית המקדש, ומה אם היה בכח העון המר הזה של שנאת חנם להחריב את בית מקדשנו אף על פי שהיה אצלם תורה וגמילות חסדים, כ"ש וכש"כ שיש בכחו לגרום שלא יבנה בימינו, אם לא נחזק את עצמנו בכל כחנו לסור מעון זה ולהעביר את השנאה הטמונה בלבנו, דבעונותינו הרבים

הנפש, אם נשתרש העון הזה של שנאת חנם בלבנו, אז ח"ו אין תרופה לו, ומאד מאד צריך האדם להשתדל שלא להשריש העון בלבנו.

(ב). עוד חמור עון זה משאר עונות, מפני שגורם לו לאדם לכמה עונות אחרים, דהיינו: מחלוקת ולשון הרע ורכילות ואונאת דברים והלבנת פנים ולהוצאת שם רע ולפעמים לרציחה ממש, וכדאיתא בסיפרי עבר אדם על לא תשנא בופו לבא לידי לא תרצח שכן כתיב (דברים יח) וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש, וכן הריגת הבל היה גם כן על ידי שנאת חנם של קין. כללו של דבר כל הצרות שבעולם תחילתן ועיקרן הן על ידי שנאת חנם.

עוד בא וראה כמה הקפידה התורה על לאו זה של שנאת חנם מצינו בענין הלאו של לא תטור שאמרו חז"ל איזו נטירה, אם אומר אדם לחבירו השאילני קרדומך אמר לו לאו, למחר אמר לו השאילני מגלך, אמר לו, הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, הרי חזינן דאף שמשאיל את החפץ שמבקש ממנו, אם רק אמר לו איני

כמותך שלא השאלתני הוא עובר על לאו דלא תטור דגלי דעתי ששנאה טמונה בלבנו על חבירו.

עוד איתא בגמרא (סנהדרין כ"ז ע"ב) דמי שלא דיבר עם חבירו מחמת איבה ג' ימים נקרא שונא ופסול לדון לו דין, בין לרבנן ובין לר' יהודא עיי"ש, והנה זה מצוי מאד בין אנשים שלפעמים בשביל סכסוך דבר קטן שהיה ביניהם יש להם תרעומת זה על זה, אף ששנאה גמורה אינה נראית ביניהם אך מכל מקום אינם רוצים להפגש יחד, ובלשון בני אדם נקרא ענין זה שאינו שוה בשוה עמו, אבל באמת הרי חזינן מגמרא הנ"ל שבענין כזה נקרא שונא ועובר על לאו דלא תשנא את אחיך בלבבך ועל כן צריך האדם שיתבונן בדבר זה, שאפשר שבשביל דבר קטן יכשל האדם בעון החמור הזה, שהוא נורא למאד.

היוצא מדברינו: צריכים אנו מאד מאד לראות לתקן את העון המר הזה שהוא הגורם העיקרי לאריכת גלותנו, וד' הטוב יתן בלבנו להסיר השנאה מלבנו ולא תעלה קנאת אדם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים ונזכה לביאת משיח צדקנו

ישראל

פרק ב

אהבת

ולבנין בית תפארתנו במהרה בימינו אמן.

* * *

פרק ג

~ בו יבואר הסיבות הגורמות לשנאת חנם ~

ועתה נבאר הסיבות הגורמות לשנאת חנם, הנה עיקר השנאה המצויה בינינו היא באה על ידי סיבות אחדות ונבארן פה אחת אחת. ראשית לכל, הגורמת לעון זה היא הקנאה שמקנא אדם בחבירו על ענינים שונים וכאשר נבאר: (א). יש שמקנא אדם בחבירו, על מה שברכו ד' בעושר ובנכסים וכל אשר הוא עושה ד' מצליח בידו, ועל כן הוא מתקנא בו והקנאה מביאה אותו לשנאותו.

(ב). לפעמים מצוי שאומן אחד היודע היטב אומנתו ונתפרסם לתהלה לאומן טוב, אז האומנים האחרים מתקנאים בו ושונאים אותו, בחשבם שהוא מקפח פרנסתם.

(ג). על ידי שחבירו מכובד יותר ממנו, וקשה לו לראות איך שנותנים לחבירו כבוד, ואף שגם הוא רודף אחר הכבוד, אבל הכבוד בורח ממנו, ובמקום הכבוד גורם לעצמו בזיונות, ועל כן הוא שונא אותו

תכלית שנאה.

(ד). ולפעמים מצוי שיש לחבירו מעלות ומדות טובות ונתפרסם לתהלה בפני כל, ואף שיודע האדם בעצמו שחסרים לו כל אלה, אך מכל מקום בטבעו עינו רעה על תהלות ומעלות חבירו.

והנה כל אלו הענינים מביאות את האדם לידי שנאת חנם, אבל אבאר כאן, איך שכל אלה הסיבות המה בשקר יסודם, ואין לאדם לשנוא את חבירו עבור סיבות אלו:

נגד הסיבה הראשונה, שהיא קנאת האדם בחבירו מחמת עושרו; הנה ידוע שהקדוש ברוך הוא נותן עושר לאדם על ב' אופנים, או משום שגלוי וידוע לפניו שהוא איש טוב ורחמן, ובעושרו שיתן לו השם יתברך יעשה טוב וחסד עם עניים, ומרי נפש, והוא בתור גזבר על העושר שנתן לו הקדוש ברוך הוא בעד העניים ואופן זה הוא לטובתו של האדם, ויש לפעמים עושר שמור

לבעליו לרעתו של האדם, והיינו משום שהאדם מלא עונות וחטאים וגם עשה איזה מצות ולפיכך הקדוש ברוך הוא משלם לו שכר מצותיו בעולם הזה כדי לטורדו מן העולם הבא וסוף הדבר שיכלה עשרו בענין רע, ואופן זה הוא לרעתו של האדם, וכשיתבונן האדם בזה, יראה בעצמו שאין לשנא את חברו על עשרו כי אין במה להתקנא בו, דלהשיג עושר באופן הטוב הלא רואה כי איננו זוכה לכך, ואם היה לו עושר בודאי לא היה מתנהג עם ממונו כהוגן, בעניני צדקה וחסד עם עניים, ובאופן שני הלא בודאי אין להתקנא כשיודע לו כי הוא אוכל את העולם הבא שלו פה בעולם החולף, וכבר אמרו חז"ל באבות יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ואם כך הרי נתברר דמסיבה זו אין לשנא את חברו.

ונגד הסיבה השנייה, שאדם שונא לחבירו על ידי שחבירו אומן טוב יותר ממנו ותולה שהוא מקפח בזה את פרנסתו, כבר אמרו חז"ל אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא, ומה שצריך לו להשיג, על ידי מלאכתו ישיג בלי שום קושי

וצער, כי מה שנקצב לו לאדם מהקדוש ברוך הוא, אי אפשר לו לשום אדם בעולם לקחת מידו, וכאשר יהיה לאדם חשבון כזה בודאי תעבור ממנו השנאה שיש לו על חברו.

ונגד הסיבה השלישית, שמצוי לפעמים שאדם ישנא לחבירו, על שחבירו מכובד יותר ממנו, צריך לאדם לדעת כי בודאי הוא זוכה לכל הכבוד, כי כבר כתיב כי מכבדי אכבד, ואם לא היה נכבד בעיני המקום לא היה נכבד בעיני הבריות וממילא יגרום לעצמו בזיונות אם ירצה לבזותו, כי הכל מכבדים את חברו, וכל הבזיון שרוצה לראות על חברו ישיג הוא בעצמו, ובאותה מדה שהוא רוצה למדוד את חברו, מודדין לו.

ונגד הסיבה הרביעית, שאדם שונא לחבירו על ידי קנאתו בחבירו שיש לו מעלות ומדות טובות, הוא שוטה גדול מאין כמוהו, כי מה אשם חברו אם חננו ד' במדות טובות ובודאי זכה מן השמים לזה, ובאופן כזה אין שום צד סיבה לשנא אותו. היוצא מדברינו: חזרנו על כל הסיבות הנזכרות ואם רק

יתבונן האדם היטב בדברינו אלה בעצמו, כי אך שוא והבל כל טענותיו ומאמין הוא בדברי חז"ל, אז יוכח וכי אין שום מקור לשנוא את חבירו.

* * *

פרק ד

~ בו יבואר עד כמה צריך האדם להתבונן להסיר השנאה מלבו

~

תרעומת בשר ודם קשה לשאת, ומכל שכן תרעומת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שמאד מאד מחוייבים להזהר מזה.

לבד כל זה הלא ידוע, דכל איברי האדם מוכנים כל אחד ואחד

על הענינים השייכים לו, למשל הפה להכניס בו המאכל, השיניים לטכון

בהם את המאכל, האזנים לשמוע בהם, הלשון לדבר בו, הלב לחשוב

בו מחשבות, והנה לו יצוייר אם אחד רואה את חברו שלועס בשיניו בשר

נבילה וטריפה מהבוקר עד הערב בודאי היה מתועב בעיניו עבור זה,

משום שהכתוב צווח ואומר אל תטמאו בכל אלה, והוא מטמא את

עצמו בידים, ואיך לא ישים ענין זה הנושא שנאה בלבו על חברו, הלא

הלב נברא לחשוב בו מחשבות טהורות וקדושות, והוא חורש בלבו

מחשבות און על חברו מן הבוקר עד הערב, והיא השנאה השנאה הטמונה

הנה סתם איש ישראל מאמין הוא בי"ג עיקרי הדת, ובודאי שייך

אליו הכתוב כי חלק ד' עמו, והוא אהוב למקום כדכתיב אהבתי אתכם

אמר ד', ועוד כתיב מאהבת ד' אתכם, ועוד כתיב בנים אתם לד'

אלקיכם, ועוד הרבה פסוקים המורים גודל אהבת השם יתברך לעם

ישראל, ואם כן איך יוכל האדם לפעול בנפשו לשנוא את מי שהוא

אהוב לד', הלא בודאי יהיה להקדוש ברוך הוא תרעומת עליו עבור זה,

ולמשל, הנה בטבע כל אב לאהוב את בנו אהבה עזה וכל עמל האדם אך

לטובת הניו אחריו, וכשימצא אחד שיהיה שונא לבניו, הלא יהיה

תרעומת גדולה על אותו האיש כן הדבר בענינינו, כל מי שיש לו שנאה

על חברו, בודאי יש להקדוש ברוך הוא תרעומת עליו, ומי הוא האיש

הסכל והפתי שירצה לשאת עליו תרעומת השם יתברך ומה אם

והמשורשת בלבו, והלא הכתוב צווח ואומר לא תשנא את אחיך בלבבך, ובמאי עדיף הוא מהאוכל בשר נבילות וטריפות, וכשם שבאכילת מאכלות אסורות הוא מטמא את פיו, כן על ידי השנאה הוא מטמא את לבו.

ועל האיש הנבון אם בא היצר לפתותו לשנוא את חברו, צריך להוכיחו על פניו ולומר לו: מה לך יצרי תמיד תרדפני ומפתה אותי לשנוא את חברי הרי אתה כמכניס בשר חזיר ממש לפי, ומה שאתה מסיתני לשנאותו, אי אפשר לי בשום אופן להבין על מה עלי לשנאותו, כי נתברר אצלי שאיננו אשם בשום דבר כלל, והנך חפץ להכשילני לחשוד בכשרים, רק להפיך תרעומת גדולה יש לי עליך ועלי לשנוא אותך תכלית שנאה על מה שהנך חפץ להכניס שנאה בתוך לבי על ראובן שכני, הלא אתה יותר שונא לי ממנו כי אתה גורם לי שאהיה שנאוי ומתועב בעיני ד', ועל כל רגע ורגע עלי לעבור על לאו דלא תשנא את אחיך בלבבך שהוא עון פלילי למאד,

וכבר הכרתיך לשקרן, בראותי כי על כל מצוה ומצוה ממצות ד' שברצוני לקיימה, אתה בא בטענות שונות ומפתה אותי לבטל המצוה, או להפיך אם באה דבר עבירה לידי וברצוני שלא לעבור עליה, הנך בא גם כן אלי בטענות שונות, והנך מראה לי צדדי היתר על העבירה, ולולא שהתגברתי עליך בחסדי השם יתברך בהרבה פעמים, כי אז כבר גרמת לי שהייתי שקוע בעבירות עד אין לשער, כללו של דבר אחרי נסיון זמן רב, ואחרי פשפוש בהמעשים הרעים שעשיתי, הנני מוצא כי אתה בעצמך הגורם אותי לכך, וכמאמר הכתוב ואלו תשוקתו ופירש רש"י שם שתמיד היצר שוקק ומתאוה להכשילך, ומהיום והלאה אין לי שום תרעומת ושנאה על חברי, יברכהו ד' בכל עניניו, ובודאי אם ישים האדם דברים אלו נגדו, אז הוא בטוח שלא ילכד במצודת יצרו הרע ותסור השנאה מלבו, משום דאתא דיבור שמברכו ומבטל מחשבתו הראשונה.

* * *

פרק ה

~ בו יבואר אופני תיקון החטא של שנאת חנם ~

טובה מחבירו כגון להלוות לו גמילות חסד, וחבירו לא עשה לו הטובה ההיא שביקש ממנו, אל יתרגל האדם לדון אותו לכף חובה ולתלות שבשביל רוע לבבו לא מילא את בקשתו, אלא צריך האדם לחקור אותו אם יש בידו להלוות לו, דמצוי מאד לפעמים באחד שהנהגת ביתו מתנהג ברחבה וממילא כולם חושבים אותו לעשיר ונגיד ובאמת מצבו דחוק ונורא, אבל מוכרח להתנהג כך או משום שלא תגרום לו הקמצנות היזק במסחרו, או שיקפצו עליו בעלי חובותיו שיתבעו ממנו כשיודע להם שירד מנכסיו, או אולי לא יתנו לו בהקפה, או שיש לו בנים ובנות שהגיעו לפירקם ואינו רוצה שיצא שם עני עליו, ועוד ענינים שונים שבשבילו לא היה בידו למלאות בקשתו, וצריך האדם לעשות חשבון בנפשו מה היה הוא עושה אם היה נמצא במצב כזה, ואם היה הוא יותר טוב ממנו וזהו כוונת מאמר חז"ל עד

ראשון לכל, צריך להסיר השנאה מלבו ואז יטהר נפשו מעון שנאת חנם שיוכל אחר כך להתודות על העבר ויתכפר לו, וכשם שבעון גזל כל זמן שלא השיב הגזילה לבעליו לא תיקן חטאו, ואפילו יום הכיפורים אינו מכפר עליו, כן הדין בעון שנאת חנם כל זמן שלא עקר השנאה מלבו לגמרי אינו יכול להתודות ואינו מתכפר לו העון הזה אפילו בכמה וידוים דהוי כטובל ושרץ בידו.

גם ירגיל אדם את עצמו לדון את חבירו לכף זכות, ובכל מעשה שעשה האדם צריך לחפש עליו זכות שאולי בשגגה עשה הדבר הזה, או אולי התחרט על זה וכיוצא בזה, וממילא תסור השנאה מלבו, וכבר אמרו חז"ל הדין את חבירו לכף זכות דנין אותו מן השמים לכף זכות. עוד איתא בחז"ל (אבות פ"ב) אל תדין את חבירך עד שתגיע למקומו, דהנה לפעמים אדם מבקש איזה

שתגיע למקומו רוצה לומר למצבו, ואם יעשה אדם חשבון כזה תמיד אז ידין לעולם את חבירו לכף זכות ויתן הצדק לחבירו.

והנה במאמרי אלו המעטים, ביארתי רק מקצת מן המקצת מגודל העון של שנאת חנם ואופן תיקונו אבל האיש הנבון אם רק ירצה להתבונן בדרכיו עוד יותר, ימצא עוד כמה ענינים שעל ידיהם יזדרז להסיר השנאה מלבו, ולאהוב את חבירו כנפשו.

והנה אחי ורעי, אחרי שידענו כי החטא והעון העיקרי שגרם לחורבן בית מקדשנו וסיבת אריכות גלותנו הוא העון של שנאת חנם בין איש לרעהו, על כן כשאנו רוצים ומצפים שיבנה בית מקדשנו מחוייבים אנו לתקן את אשר קלקלנו ובאותו עון שחטאנו אנו צריכים לתקן, ועל פי מה שאמרו חז"ל עשה אדם חבילות של עבירות יעשה כנגדם חבילות של מצות, והתיקון לזה העון הוא שיפעול כל אחד בנפשו לאהוב את כל אחד ואחד מישראל בין בגופו ובין בממונו ולחוס כל כבודו וממונו של חבירו כשם שחס על כבוד וממון עצמו,

ועל זה הוזהרנו במצות ואהבת לרעך כמוך וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל, ולא לחנם נקראים אנו בשם חלק ד', כדכתיב כי חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו, ומלבד זה צריכים אנו לדעת כי ענין זה של הבאת שלום בין אדם לחבירו הוא מהדברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבה כדאיתא במסכת פאה פרק א' משנה א'.

הנה באמת צריך האדם להתבונן בעצמו ולראות, שהיצר מפתה אותו בכל יום, מלהתעלם ומלהבין גודל טובותיו וחסדיו של הקדוש ברוך הוא ולתת לו תודה עליהם*.

ואמרו חז"ל איזהו חס המכיר את מקומו, היינו מדרגתו, ור"ל דמי שאינו חכם יוכל היצר לרמותו ולומר שהוא נכבד ומקיים את התורה, כפי שהעולם מחזיקים אותו ללמדן וירא שמים שמקיים את התורה במצותיה אבל הוא בעצמו אם איש נבון הוא ימצא כמה מצות שעובר עליהן בכל יום ואינו משים לב עליהן כלל לקיים וכן בעניני הלאוין שעובר עליהן

* הנה באמת צריך האדם להתבונן וכו' תודה עליהם, שהיצר מפתה אותו בכל יום. כנלע"ד שצ"ל.

ואינו משים לב לתקנם והתועלת מזה גדול שאם יכיר את עצמו הכרה אמיתית יסור הגאווה ממנו ויתרצה במה שנותן לו הקדוש ברוך הוא הן בהשפעה והן בעניני הכבוד וכל עניניו יכיר שהקדוש ברוך הוא מתנהג עמו במדת החסד ובזה מבאר מאד מה שאמר הכתוב פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון דהרבה אנשים מתמיהין על הקרא איך

משביע והלא אין אדם מת וחצי תאותו בידו אבל לפי מה שביארנו ניחא מאד דסיבת הדבר הוא שאין האדם מכיר את עצמו ונדמה לו שעל פי מעשיו היה ראוי ליתן לו יותר ויותר בעולם הזה וגם בעולם הבה לא יוגרע מדרגתו אבל הקדוש ברוך הוא שיודע ומכירו היטב יודע שאין כדאי לו יותר, גם לבניו שיסורו מדרך השם יתברך.

* * *

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

**מו"ר עט"ר מרן שר התורה ועמוד ההוראה פוסק הדור
הגאון האדיר**

רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי חבר המכון החפץ בעילום שמו הי"ו